

Tone
Dodlek

Pribežališče

Suih ust, nekam negotovo stopam od stebra do stebra – enaindvajset korakov. Prav toliko je tudi stopnic do njenega podstrešnega stanovanja z ovalnim oknom v dnevni sobi, na katerem zrači posteljino. Po desni strani, z ulične strani, je dvorišče zamejeno z visokim razpadajočim zidom, po levi strani s slabo negovano živo ograjo.

Na levem krilu velikih vežnih vrat, katerih desno krilo, vedno na pol priprto, meče senco samo v opoldanskem soncu, je nameščena okrogla zastekljena lina, ki še najbolj spominja na veliko predimenzionirano kukalo.

Kukalo, ha, dobra finta. Stojiš za zaklenjenimi vrati, kukaš na tistega pred njimi, opazuješ, tehtaš in hkrati ostajaš skrit.

PRED ČIM ALI ZA KOGA?

Tja ne moreš več. Za njo si samo še senca spomina – veter za ovinkom. Kazalca na uri, nameščeni pod vsakim tretjim lokom, neutrudno, zvito, kljuvata tvoje sanje. Ne morem se dočakati te sladke idiotke – stara pesem.

V glavi se mi utrne podoba jutranje gneče, ko se iz potniških vagonov vsujejo množice zaposlenih, dijakov in študentov. Ves ta dren spremlja simpatično žlobudranje na peronih in po stopnicah, ki peljejo skozi topli trebuh postelje na ulico. Svetloba avtomobilskih žarometov sega prek nizkega zidu na peron, pobere še slednje krpice nasmeška na ustih.

Oblačno nebo sili k tlom, misel mi kopni, v zraku neka skrivnostna lepljiva tihota. Oziram se na levo in desno, igram domino z molkom. Sedeči na klopeh ždijo, zagledani v tla pred seboj, potem pa spet nekam v daljavo.

IN TI – PASEŠ POLŽE.

Že zdavnaj bi lahko ogovoril urejenega priletnega gospoda, saj se ves čas tiho opazujeta, vajina pogleda sta se tudi že nekajkrat križala. Očitno je namenjen, po prtljagi sodeč, na kratek obisk.

Ob klopi stoji plavalaska, skladne postave, modrih oči, oblečena v črn kostim. Ima vabljev nasmešek, že kratek klepet z mimoidočim prometnikom

izda njen temperament. Govori, sugestivno, hitro in glasno, nenadoma obmolkne in spet skoči sogovorniku v besedo.

DAJ, ZGANI SE ŽE, SI REČEM.

V roke vzamem časopis, ki ga je nekdo pustil na klopi. Nadnaslovi, naslovi, podnaslovi – podčrtani in nepodčrtani. Poročila z bojišč, uradna, ki govore o številu mrtvih in ranjenih, z rutinskimi komentarji – same fraze. Gospodarstvo, kultura, šport, oglasi, osmrtnice.

KDO KOGA IGRA IN KAJ KDO JE?

Nekoč bo tvoje ime zapisano med temi potiskanimi listi.

Se bojiš?

Kdo se ne?

Smešno, klavrno, večno iskalstvo nekje na robu, izgnanstvo v osamo in samoto, kar je je, prazno slamo mlatiš. Si znorel ali kaj?

Nevsiljivo pozdravim znanca.

»Čakaš,« me vpraša.

»Čakam!«

»Se spleča?«

O tem sploh ne razmišljam, slednje sem si prihranil, samo usodo skušam nasmehnuti. Kdo ve, kdo bo komu svečo nosil? Tesnoba, čuden svat, nikoli sit, nikoli opit, prihaja kot tat: v zraku, ki ga vdihavam, v kruhu, ki ga jem, v sanjah, ki jih sanjam. Ne vem, navadil sem se potepuštva, v tolažbo mi je kot otroku, ki je pobegnil iz tujega naročja.

MELIŠČE

Sedim, ne, oznojenih dlani gostujem, zvonar v hramu brez zvonika, svojo samoto s ČE-BI, ko šum morja v meni za teboj drhti.

KAJ SE ŠE NISI NAJEDEL ZAREČENEGA KRUHA?

Pazi, kaj voda prinaša, kaj voda odnaša, morda si, ne da bi zaznal, le še naplavina, razpadla podoba, nikomur v korist, nikomur v škodo, sicer te še pes na cesti ne bo povohal.

Ven moram!

KAM?

Nekam, iz kvadrature kroga, kamorkoli, napit od vode noči, v naročje, zdaj usihajočega, zdaj naraščajočega tona korakov, besed, klicev, na pot k izhodu.

Sam sebi vse dalj, naslonjen na ravnino samoprevare, simuliram vari-

ante, določam znake čuječnosti. Skozi odprta vrata vdira topel pomladni zrak, z juga se bodo kmalu v svoja stara gnezda vrnile lastovice, a h komu se boš vrnil ti mrtvega srca?

KAJ, KO BI ŠEL NA OBISK?

K staremu znancu, za prste ene roke jih je še, na klepet o tem in onem, neobvezen, sproščujoč, kot luščenje pravkar pečenih kostanjev.

Ne, sit sem teh koketnih monologov, najbolj svojih, po katerih ti v ustih ostane slab priokus.

Ne, ne pride v poštev.

KAM TOREJ?

Po stranskih ulicah, z izpisano senco slutnje, stopam kot po prstih, vse hitreje, prisluhnem odmevu lastnih korakov, obstanem pred izložbo komisijske trgovine, v slepeči luči ogledujem: dvojambornice, ure, svečnike, ikone, obložene z žlahtnim patosom, brezčutnost me preplavlja, noge postajajo težke, svinčene.

KAKO JE ČLOVEK LEP – LEPO POZABLJEN ZA PRVIM OVINKOM...

In kdo je bil tisti človek?

Si bil ti?

Le mirno, bratec, obstal si na razpotju, ne pretiravaj, zdaj imaš, kar nimaš, ponavljaš stare vice, Hamlet za pet grošev.

Okamenel, na liniji ravnanja, v zakulisju glagolskih spregatev, vem, da si zame melišče, po katerem se vračam med resničnostjo in sni. Zdi se mi, z rahlim nasmeškom na ustih si rekla, potihoma, ti si izgubljena duša, če si to priznaš, si polovico že našel, druga se bo našla v pesmih, da te poznam od vedno.

Ima to sploh kak smisel, ena lastovka še ne prinese pomladi, ko noč, odtisnjena v lesket mesečine, med tabo in tabo, pušča le sled že zdavnaj spregledane bližine.

PEPEL VRTNICE

Pred vrati dan, sedmi dan, dan, ki se pozna že po jutru, pritajeno novembrsko tih, melanholičen.

Skozi okno pogledam, koliko je ura, luč na kandelabru pred hišo še vedno brli, očitno so kontakti oslabei, saj tista na začetku ulice prav po pasje zvesto sveti kot svetilnik nekje na odprtem nočnem morju. Ima me, da bi v njo zabrisal kamen.

Pomislim, bilo je prijetno, še več, toda to ni razlog, morda obstajajo tudi dobri razlogi, pa kaj, samo nobenih imen več, ne. Imena, od ljubkovalnih, ki pospešeno izgublajo učinek, počasi zagotovo votlijo, degradirajo

v obratni smeri pridevniških stopenj, na koncu samo še spominjajo na velike osute cvetove krizantem, dokler jih ne nadomeste osebni, svojilni, kazalni zaimki.

ČLOVEK JE RAZUMNO BITJE, NIČ GA NE BO SPAMETOVALO!

Kasnim.

KOGA, KAJ KASNIM?

Dosti, si rečem, sama žalost, vse ob svojem času, čas za žalost je šele po smrti, HA, sedmi dan je namenjen predvsem počitku, smrt bi kazalo poslati na oddih – SAMO KAM?

PRED ČIM ALI ZA KOGA?

In sploh, naš pravi grob ni v zemlji, ampak V SRCIH, od vrtnarja do grobarja je le korak, vsi čakamo – na nič, na dogodek, dočakamo kakor kdo.

O kom govore tvoji prsti, ko razgrinjajo listje, s katerim je prekrita svetloba njenega obraza, koga, česa te je strah, ko prežet s krvjo rasteš v penasto steblo, odrivaš bregova in se zливаš v morje, ki te pozdravlja s soljo na ustih, o čem?

SPI?

Sumljivo mirna je, skrivnostna, studenec brez dna, ali se samo tako nareja? Ne pozabi, očitno ve za tvoje nevalgične točke, zdaj čaka, koga, kaj na pragu molka.

NA PRIVEZ?

Lahko bi se reklo. Nima ali nimaš kam?

Kaj zdaj?

Nič, saj samo pleteničiš, vrtiš se kot maček okoli vrele kaše, nekateri, ti očitno niso daleč proč, so nadarjeni za samouničenje. Vse bolj in bolj spominjaš na otroka, ki je zvezal urine kazalce, da bi ne bilo jutrišnjega dne.

OPLA!

Na potezi si, počakaj še malo, sedmi dan je namenjen predvsem počitku, med ponavljanjem igre in igro ponavljanja.

SI JO SPREGLEDAL?

Imam vtis, da me davi, da drsim pogubi naproti, se za hip ustavim, ko vidim, da je prepad že blizu. Zna biti nevarna v dvojcu brez krmarja.

Namiguješ, zdaj pet minut čez dvanajsto, zdaj, ko si kot povožen jež, ti, grdi raček ti, KRMARIL BI, KAJ, ko ti ne gre od nog, znaš le gagati.

NO IN, VSAK BEŽI PO SVOJE, PA KAJ.

Vržeš kepo, še preden rečeš A, sprožiš plaz, ki te sprva samo malo oplazi, kot bežen pogled na avtobusni postaji, že v naslednjem trenutku poseša scela, EJ... EJ, BITI DRUGI, s kom ali s čim?

Po tleh so se iz škatlice, ki jo je načela vlaga, razsule vžigalice, njih zelene glavice me spominjajo na brsteče pomladne popke, kot bi se razbežala otročad, ob nenadnem poku napihnjenega balona, sredi igre.

IGRE

Slednjega sicer ne boš zamudil, vsaka sreča ima svoj adijo, morda si samo sédel na napačen vlak, zdaj, ko sebi samemu nostalgичno gledaš čez ramo v pisalni stroj, kjer samo še jecljaš o čarobni gori, na katero ti ni več vrnitve.

GUARDA E PASSA

V smeri mesta, ob desni rečni strani ceste, katerega sij medlikavo odseva skozi modro zimsko nebo, stoji pred mostom in vzporedno na levi strani ob gozdu še ena, le da je slednja videti, kot bi visela v zraku, saj pogled na kandelaber zakrivajo kupi navoženega gramoza, posejanega S PLEVELOM.

Med njima in čuvajnico, v kateri opravljam službo, sestavljajo namišljene stranice pravokotni trikotnik; vzdolž navpičnice teče, napeta na betonske stebre, žičnata ograja, znotraj ob njej prodnata dovozna pot do zapuščene graščine v levem kotu trikotnika.

Kaj počneš – čuvaš, kaj, koga, je zavesa padla ali te je že pokončala neumnost?

Si se morda ustrašil poti iz sebe, od postaje do postaje, poln enodnevne ravnodušnosti pomnožuješ svoje obraze, ki kot rezervni igralci nestrpno čakajo na klopi, skriti tebi, skriti očem, dokler se iznenada ne prebudi spomin na trn, ki si ga kdo ve kdaj in kdo ve zakaj udomačil V SRCU?

Katero igro igraš; si začetnik ali te je le zbolelo, ko vedno znova odkrivaš tujost v sebi samem; to je zelo sumljivo, bodi no resen, kdo pa ta jajca danes še bere?

»BERITE!«

Vsak dan, med deveto in dvanajsto, žalostno, toda resnično, razen ob sobotah in nedeljah, pripelje iz mestne smeri po cesti, ki se v blagem desnem ovinku spušča ob žičnati ograji, napeti na betonske stebre, v ravnico bel furgon.

Lep kot princ na belem konju, ki se je namenil po svetu iskat svojo nevesto. Pot ga pripelje v mesto, ki se mu pravi GUARDA E PASSA.

V tem mestu so bili vsi ljudje začarani. Hodil in hodil je po mestu, a nikjer ni bilo nobenega ČLOVEKA. Lakota se ga je polotila, pa ni mogel dobiti prav ničesar za pod zob. Kar mu pride na misel, da bi šel loviti ribe. Gre k vodi in jih nalovi, zakuri ogenj, jih speče in se naje. Potem gre, se uleže v senco in zaspi.

Zasanja se mu:

»Pojdi čez noč v graščino na robu mesta. Usedi se za mizo. Na vsako stran ob sebi prižgi po eno svečo in čakaj.«

Storil je, kar se mu je sanjalo. Ura odbije polnoč, kar naenkrat se hišna vrata sama od sebe odpro na stežaj. V hišo priskače žaba. Skače proti princu in ga prosi:

»POLJUBI ME.«

On ji reče: »Začaranih princes je na pretek, a ne govorečih žab; včasih je bolje, da se ne zgodi, kar si želiš – še posebej, kadar si tega vroče želiš; raje bom odprl butik in ti boš v njem glavna atrakcija.«

Žaba: »Iz te moke že ne bo kruha. Ne bom ti služila kot govoreča žaba – samo regljala bom – moral me boš poljubiti, sicer boš ostal brez neveste. In kaj sploh misliš, da si?«

On: »Kaj mislim, da sem?«

Žaba: »Smešno, navaden ušivi princ in nič več, ki si ne upa poljubiti žabel«

Brr, brr, brr, zebe me v srce in duši, vloga princa mi ne ustreza več – niti pod rako, grozno, pa še žabo bi moral poljubiti; žalostno, toda resnično, tako se godi princem, ko pa je vse vnaprej določeno s srečnim koncem. Ubogí princ – čisto po nedolžnem je padel v težave samo zato, ker je princ: »Ali ne?«

Ali ne?

Čudo, prečudno čudo, furgon prepoznaš v trenutku, ko ga opaziš. Prevzame te nelagoden občutek – otrpneš kot sredi belega dne zasačena miš; vedno znova poln zadetek v črno.

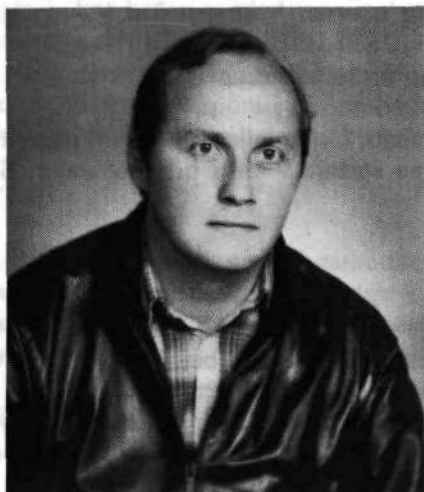
»ALI VIDITE TO, KAR VIDIM JAZ?«

S pogledom mu nehote sledim, ko se na slemenu pojavi med cestnima svetilkama, ki zdaj ugasnjeni stojita kot na mrtvi straži, ob žičnati ograji, napeti na betonske stebre mimo zapuščene graščine, v levem kotu trikotnika, do čuvajnice, v kateri opravljam službo.

Opisanega opravila ni zaslediti v opisu del in nalog ČUVARJA SPO-MINOV. Nikjer ni predvideno – vrnilo se je samo po sebi kot neplačan dodatek.

Nekega dne se mi je sanjalo, da sem metulj, bel, lep kot princ na belem konju, ki se je namenil po svetu iskat svojo nevesto. Pot ga pripelje v mesto, ki se mu pravi GUARDA E PASSA.

V tem mestu so bili vsi ljudje začarani v ŽABE.

Milan
Vincetič

Portret Milana Vincetiča

Še isti trenutek, ko sem pomerjal portret Milana Vincetiča na golo steno, me je spreletelo, da pravzaprav ne sodi sem in da ga bom slejkoprej moral sneti ali prodati.

Nalašč sem odlašal in ga pustil čez zimo v ateljeju Ignaca Medena, nalašč sem se izogibal in zavlačeval, prigovarjal mi je, da me bo moral dokončati po spominu, kajti čedalje bolj se me je poloteval tesnoben občutek: zdaj se ne bo dalo ničesar

prikriti, tu je, on, Milan Vincetič (olje, 100 × 90 cm), zamaknjen in natrt, v plečih širok, a pomaknjenih oči, prisoten in odvečen, s plešo in oteklimi vekami, malce pokvečen in odsoten, tu je, da mi dela družbo, da mi pomaga pisati, da diha namesto mene, da mi jemlje govor in roke, da skupaj kosiva, večerjava in listava časnike, tu je, da bi se zalezal vame in me postrgal, me davil in pritiskal, tu, da bi namesto mene dotrajal nekje na podstrešju ali v kolesarnici. Zares, portret Milana Vincetiča, obešen v veliki sobi rakičanskega gradu, bojda grofovski obednici ali spalnici, je deloval prazno in medlo, jedka svetloba in neenakomerne sence so znakazile odenke, prazni okvirji, štafelaj, tube z barvami, krpe, radio in glinaste plastike so se vsiljevale v sivorjavo ozadje in pomaknile podobo za seženj globlje.

Potem me je pobrala ulica. Nisem in nisem mogel vzdržati. Dorian Gray, Dorian Gray, me je prešinjalo, Dorian Gray, spustil sem glavo med ramena kot želva in obkrožil tržnico, trgovino z zelenjavo in slaščičarno, pa spet okoli tržnice do pošte in avtobusne postaje, Dorian Gray, hej, sem zavpil za plešastim mladcem, ustavil se je in mi pokazal, da sem usekan, stopil sem v bife in srknil dvojni vinjak, povprašal natarkarja, če se je morda oglasil Dorian Gray, skomignil je in pokazal k vodji strežbe, nadlegoval sem goste, češ, ste videli Doriana Graya, vrgli so me čez prag, zamotovilil sem med čakajočimi na avtobus, hej, Dorian, ste vi morda Dorian Gray, oprostite, ni nosil očal, imel je gladko, mehko čelo, pa vi, gospa, bi se zaljubili v Doriana... buljili so oči vame, se mi smejali v brk, neki zdravnik splošne